

Porteføljeanalyse for Velferd, kultur og samfunn

Forskningsrådets porteføljeanalyser utarbeides årlig og er kunnskapsgrunnlag for de årlige investeringsplanene. Denne porteføljeanalysen er gjort på Forskningsrådets totale portefølje av prosjekter innenfor ansvarsområdet til porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn. Analysen presenterer og vurderer innsatsen opp mot porteføljens faglige, tematiske og strukturelle prioriteringer, prioriterte anvendelsesområder, og prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa), slik dette er beskrevet i porteføljepåplanen.

INNOLD

PUBLISERT 8. SEP. 2022 | OPPDATERT 24. MAR. 2025

Om porteføljeanalysen og porteføljen for Velferd, kultur og samfunn

Porteføljen for Velferd, kultur og samfunn skal gi relevant kunnskap for å møte og håndtere sentrale samfunnsutfordringer på velferds-, arbeids-, kultur- og medieområdet. Porteføljen er svært sammensatt og finansierer forskning på komplekse og sektorovergrepene problemstillinger, som for eksempel ulikhet og utenforskap, inkludering i arbeids- og samfunnsliv, og tillit til og oppslutning om samfunnsinstitusjoner. Investeringene skal gå til forskning av høy kvalitet og bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og virkemiddelutvikling.

Porteføljen har fire samfunns mål, som på ulike vis støtter opp under målene i Forskningsrådets strategi og regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning:

- Norge har et bærekraftig velferdssystem tilpasset en endret befolkningssammensetning.
- Det er aktivt medborgerskap, bred og inkluderende offentlighet og høy tillit til sentrale samfunnsinstitusjoner i Norge.
- Det norske samfunnet er mangfoldig, likestilt og med begrenset ulikhet og utenforskap.
- Arbeidsmarkedet er velfungerende og arbeidslivet omstillingsdyktig og inkluderende.

I 2022 ble porteføljens innsats på områdene oppfylt gjennom følgende budsjettformål:

- Kultur- og mediesektoren (KULMEDIA)
- Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL)
- Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

Porteføljen består av alle Forskningsrådsfinansierte prosjekter og EU-prosjekter med norsk deltakelse som helt eller delvis omhandler arbeid, velferd, kultur og medier og kommunikasjon. Det vil si at også prosjekter som er finansiert av andre porteføljer i Forskningsrådet, og EU, anses som en del av porteføljen, så sant disse prosjektene bidrar til Velferd, kultur og samfunn sine ansvarsområder.

Analysen baserer seg på tilgjengelige data for perioden 2020-2022. Analysens statistikkgrunnlag inkluderer ikke Forskningsrådets basisbevilgninger til forskningsinstituttene. I 2022 utgjorde dette 105 mill. kr på porteføljens ansvarsområder. Analysen vil primært omtale den prosjektporteføljen som Forskningsrådet finansierer. EU-innsatsen på porteføljens områder vil omtales i egne avsnitt. Årets analyse vil referere til en sektoranalyse utført for Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) i 2022. Analysens utvalg var pågående prosjekter i perioden 2020-2022 på følgende områder: arbeidsmiljø og arbeidshelse, arbeidsmarked og arbeidsliv, pensjon, integrering og arbeids- og velferdstjenestene.

Figuren under viser de forskjellige typene investeringer som inngår i Forskningsrådets totale portefølje for Velferd, kultur og samfunn, samt departementene som bevilger til porteføljens budsjettformål.

Status og utvikling av porteføljen

Porteføljepåplanen for Velferd, kultur og samfunn beskriver porteføljens omfang, investeringsmål, herunder samfunns mål og brukermål, prioriteringer og tiltak. I beskrivelsen av status og utvikling tar analysen utgangspunkt i omfang og finansiering, og innsats opp mot porteføljens fem prioriteringer: 1. faglige prioriteringer, 2. tematiske prioriteringer, 3. prioriterte anvendelsesområder, 4. strukturelle prioriteringer, og 5. prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa).

Omfang og finansiering

Forskningsrådets totalportefølje i 2022 var 12,1 mrd. kroner. Samme år var Forskningsrådets samlede innsats på porteføljområdet 875 mill. kroner (648 prosjekter). Årlig utgjør Forskningsrådets midler omtrent 30 % av de nasjonale forskningsmidlene til velferds-, arbeids- kultur- og medieforskning.

I tillegg til Forskningsrådets finansiering er det i 2022 prosjekter for 100 mill. kr som er finansiert av EU-aktiviteter på porteføljens områder. I 2021 lå denne innsatsen på 107 mill. kroner. Vi mangler fortsatt data for mange prosjekter som signerte kontrakt i 2022, disse tallene er derfor foreløpige.

Porteføljestyrets egne investeringer forvaltes gjennom budsjettformålene Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM), Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL) og Kultur- og mediesektoren (KULMEDIA). Budsjettformålene finansieres av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Barne- og familiedepartementet (BFD), Justisdepartementet (JD), Kunnskapsdepartementet (KD), Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) og Kulturdepartementet (KD). Tabellen under viser hvordan departementenes tildelinger fordelte seg i 2022 (i mill. kr).

I 2022 investerte porteføljestyrets budsjettformål ca. 279 mill. kr fordelt på 132 pågående prosjekter. Fra 2021 er det en nedgang fra 154 pågående prosjekter, men en budsjettmessig økning på 36 %. Dette kan trolig forklares med overgang mellom programperioder for VAM i 2018 – et større antall eldre prosjekter har blitt avsluttet og nye prosjekter har økende aktivitet som det blir utbetalt midler til. Diagrammet under viser utviklingen på porteføljestyrets ansvarsområder i investeringer og antall prosjekter i perioden 2020-2022 - for egen innsats og andre porteføljestyre sin innsats.

Porteføljestyrets egne investeringer utgjør 32 % av den samlede Forskningsrådsinnsatsen på porteføljens områder. Figuren under viser hvordan innsatsen fordelte seg på ulike porteføljestyre i 2022 (i mill. kr).

Utover porteføljestyrets egen innsats kommer det klart største bidraget fra porteføljen for Humaniora og samfunnsvitenskap. I 2022 bidro Humaniora og samfunnsvitenskap med 197 mill. kr til forskning på Velferd, kultur og samfunn sine områder. Det store bidraget er en naturlig konsekvens av at porteføljestyret her lyser ut store, tematisk frie midler gjennom budsjettformålet FRIHUMSAM, som går til bl.a. velferds-, arbeids- og kulturforskning. Tredje størst er Helse-porteføljen, primært ved budsjettformålet Gode og effektive

helse- omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL). Porteføljestyret for Helse investerte i underkant av 86 mill. kr på porteføljens områder i 2022. Porteføljestyrene for Velferd, kultur og samfunn og Helse har overlappende ansvar for bl.a. arbeids- og velferdstjenestene og tjenester for barn, unge og familier. Andre bidragende porteføljer inkluderer Industri og tjenestenæringer, Demokrati, styring og fornyelse og Utdanning og kompetanse. Overlappende innsats inkluderer forskning om bl.a. tillit, levekår, integrering og inkludering, samt digitalisering. Det er også betydelige bidrag fra ordningene for Senter for fremragende forskning (SFF) og Infrastruktur. Figuren under viser hvilke budsjettformål som er de største bidragsyterne til porteføljens ansvarsområder i 2022.

Forkortelser: Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM), FRIPRO humaniora og samfunnsvitenskap (FRIHUMSAM), Senter for fremragende forskning (SFF), Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SFF), Forsknings-infrastruktur (FORINFRA), Bedriftenes innovasjonsarena (BIA), Forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT), Kultur- og mediesektoren (KULMEDIA), Senter for innovasjon (SFI), og Offentlig sektor ph.d. (OFFPHD).

Faglige prioriteringer

Porteføljestyrets egne investeringer er orientert mot utfordringsdrevet forskning. Det er ikke mål om å styrke spesifikke fag i porteføljen, med unntak av å følge opp Forskningsrådets opptrappingsplan for humaniora. I tråd med porteføljeplanen skal det investeres i samfunnsforskning, som inkluderer samfunnsvitenskap (inkl. rettsvitenskap), humaniora, helsefag og teknologiske fag, også i samarbeid gjennom tverrfaglighet. Teoretisk og metodisk mangfold, god integrasjon av humaniora og kulturdimensjoner, samt rettsvitenskapelige perspektiver, er spesielt nevnt som delmål. Porteføljestyrets utlysninger har etterspurt metodemangfold, samtidig som bruk av registerdata og annen stordata, effektstudier og andre kvantitative metoder har vært prioritert.

Samfunnsvitenskap er det dominerende fagområdet i porteføljestyrets egne investeringer. Samtlige samfunnsvitenskapelige faggrupper er i større eller mindre grad representert. De største faggruppene er økonomi, sosiologi og statsvitenskap.

I porteføljens egne utlysninger etterspørres og prioriteres *fler- og tverrfaglighet*. Omtrent to tredjedeler av prosjektene som Forskningsrådet samlet finansierer på porteføljens ansvarsområder er *flerfaglige* innenfor eget fagområde, som oftest innenfor samfunnsvitenskap. Ca. 40 % av forskningen er *tverrfaglig*, i den forstand at prosjektene "krysser fakultetsgrensene" – som oftest mellom samfunnsvitenskap og humaniora. Under 10 % av prosjektene er tverrfaglige mellom tre eller flere fagområder. Ca. 34 % er monofaglige, og dette er spesielt tilfellet for samfunnsøkonomi. Medisin- og helsefag er godt representert i porteføljen, og bidrag fra teknologifag har økt i perioden 2020-2022.

Prosjektene som porteføljestyret selv finansierer har noenlunde samme andel *humaniora* i 2022 som året før, 12 %. Samtidig går det nå langt flere kroner til fagområdet enn tidligere år - 34 mill. kr i 2022 mot 25 og 23 mill. kr i 2020 og 2021. Dette er i tråd med utviklingen ellers i Forskningsrådet; andelen humaniora er stabil eller svakt økende, men gitt økningen i investeringene går nå langt mer forskningsmidler til fagområdet. Det er særlig i den allmenne kulturforskningen og delvis på det kulturpolitiske området at humaniora gjør seg gjeldende i porteføljen. I tråd med Forskningsrådets opptrappingsplan er det rom for mer humaniora i porteføljens egne investeringer på arbeids- og velferdsfeltet. Innenfor porteføljestyrets største budsjettformål (VAM), som har ansvar for forskning på arbeid og velferd, er andelen fortsatt svært liten (1,3 % i 2022).

Rettsvitenskap har med ulik styrke vært etterspurt og prioritert i flere av porteføljestyrets egne utlysninger de senere årene - særlig i arbeids- og velferdsforskningen, men også innenfor både den brede og den mer sektororienterte kultur- og medieforskningen. Søknadsmengden er beskjedent, men porteføljestyret investerer i flere prosjekter med rettsvitenskapelige perspektiver enn tidligere – antall prosjekter har økt fra åtte til 14 og investeringene fra 2 mill. kr til 7 mill. kr i perioden 2020-2022. Kun tre av prosjektene har vertsinstitusjon ved et juridisk fakultet/miljø. Bortsett fra i et par prosjekter er andelen rettsvitenskap lav. For å styrke kunnskapen om innholdet i og gjennomføringen av EØS-rett i norsk rett utlyste Forskningsrådet midler til to forskningssentre høsten 2022. Prosjektene starter i 2023 og vil naturlig nok øke andelen rettsvitenskapelig forskning på porteføljens områder.

Forskning på *effekter og tiltak, og bruk av registerdata*, vil variere mellom temaområdene. Arbeidsmarkedsforskning er eksempel på et temaområde hvor effektstudier er godt representert. I 2022 prioriterte to av porteføljestyrets utlysninger bruk av ulike metoder for å måle effekter av tiltak og virkemidler. En gjennomgang av bevilgede prosjekter fra nevnte utlysninger viser at majoriteten av innvilgede prosjekter benytter ulike kvantitative metoder.

Tematiske prioriteringer

For å nå samfunnsmålene har porteføljen for Velferd, kultur og samfunn fire overordnede tematiske prioriteringer for investering i forskning, beskrevet i porteføljeplanen:

1. Velferdssamfunnets sosiale, politiske, kulturelle og økonomiske bærekraft
2. Et velfungerende, omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv
3. Ulikhet, utenforskap og inkludering
4. Medier, kultur og mangfold

Temaene griper inn i hverandre og de fleste prosjektene som Forskningsrådet investerer i på områdene vil ha problemstillinger og gi kunnskap som er relevant på tvers av prioriteringene.

Porteføljeplanen trekker i tillegg inn *Digitalisering og teknologi* og *Klima og miljø* som to gjennomgående temaområder.

1. Velferdssamfunnets politiske, sosiale, kulturelle og økonomiske bærekraft

Den tematiske prioriteringen av velferdssamfunnets bærekraft favner bredden av velferdsforskning, herunder velferdsordningenes finansiering, legitimitet og tillit, endret befolkningssammensetning og familiemønstre, velferdstjenester og forvaltning, enkeltinstitusjoner og lov og rett, og konsekvenser av samfunnsendringer. Temaområdet har viktige koblinger til porteføljens andre tematiske prioriteringer, herunder arbeids- og samfunnsdeltakelse, inkludering og integrering, ulikhet, oppvekstvilkår, betydningen av mangfold, og endringer i verdsettelse, holdninger og atferd.

Forskningsrådets statistikk for velferdsforskning inkluderer forskning om levekår og befolkningsutvikling, velferdssamfunnets tjenester og organisering, inntektssikring og velferdssamfunnets kulturelle basis, bærekraft og oppslutning. Området inkluderer også migrasjon, innvandring og integrering, og familie og oppvekst, som omtales under hovedtema 3: *Ulikhet, utenforskap og inkludering*. Samlet har velferdsforskningen hatt en jevn økning de siste årene og Forskningsrådets investeringer lå i 2022 på 338 mill. kr, en økning på 28 % fra 2021.

Det klart største forskningstemaet innenfor velferdsforskning er *levetår og befolkningsutvikling*, som knyttes til viktige tverrgående dimensjoner som inkludering, ulikhet og demografiske endringer. I 2022 var Forskningsrådets samlede innsats på området 157 mill. kr og 99 prosjekter. Det er en budsjettmessig økning på 25 % fra 2021. Det er flere andre porteføljestyre som bidrar inn, som Humaniora og samfunnsvitenskap og Helse, samt tre sentre for fremragende forskning (SFF). Et stort bidrag kommer fra et infrastrukturprosjekt for historisk befolkningsregister. Porteføljens finansierer selv noe forskning på aldrende befolkning og pensjon, og fertilitet. I tillegg inkluderer denne delen av porteføljen flere prosjekter med problemstillinger om levekår for barn, unge og familier.

Det nest største temafeltet er forskning på *velferdssamfunnets tjenester og organisering*. Forskningsrådet investerte 114 mill. kr i 2022, fordelt på 119 prosjekter. Det er en budsjettmessig økning på 13 % fra 2021. Områdets størrelse er ikke overraskende, da forskning på velferdstjenester, herunder bl.a. barnevern, og arbeidsrettede og sosiale tjenester, også er prioritering i porteføljeplanen for Helse. Forskningsrådets sektoranalyse for Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2022) gjennomgikk bl.a. *arbeids- og velferdstjenestene*, spesifikt tjenester for arbeidsinkludering, sosiale tjenester og velferdsordninger for inntektssikring. Forskning på arbeids- og velferdstjenestene skiller seg ut ved at sektoren selv eier en stor andel av prosjektene gjennom relativt mange offentlig sektor ph.d. Budsjettmessig er det universitetene som mottar mest midler. Videre er arbeids- og velferdssektorene aktivt samarbeidspartnere. En klar tendens i prosjekter om primært arbeids- og velferdstjenester er at forskningen i stor grad omhandler de arbeidsrettede tjenestene og samhandlingstiltak (som individuell jobbstøtte/IPS), og samhandlingen mellom bredden av tjenestetilbud for arbeidsinkludering. Spørsmål om arbeids- og velferdstjenestene vil også inngå i én av flere problemstillinger, i prosjekter om for eksempel arbeidsmarked, integrering, familie, og digitalisering av offentlig sektor. Tjenesteforskningen innenfor arbeidsinkludering har hatt en positiv utvikling og kvaliteten på prosjektene vurderes å være god (basert på fageksperters vurdering av søknadene).

Det er et område med relativt høy rekruttering på ph.d.-nivå, bl.a. på grunn av stor andel offentlig sektor ph.d.. Miljøene har høy grad av nasjonalt samarbeid, men samarbeider i mindre grad internasjonalt. Det er en bred bruk av virkemidler på området og når hensiktsmessig samfinansierer porteføljestyrene for Velferd, kultur og samfunn og Helse utlysninger. Relevant for tjenesteområdet er koblingen mellom forskning, praksis og utdanningene. Økt bruk av samarbeidsprosjekter, hvor forskningsmiljøene skal samarbeide med praksisfeltet, har bidratt til flere prosjekter som kobler forskning og praksis. Det er imidlertid få prosjekter som kobler på utdanningene, utover sosialt arbeid. Det er videre potensial for flere prosjekter som setter søkelys på lokal variasjon i tjenestetilbud og forvaltning, lovverk og tjenestemottakers rettigheter. Høsten 2023 vil det foreligge en kunnskapsoversikt om forskning på arbeids- og velferdstjenestene, som vil beskrive og vurdere nasjonal forskningsinnsats når det kommer til bl.a. tematisk profil, utvikling, metodebruk, publiseringskanaler og internasjonalt samarbeid. Funnene fra kunnskapsoversikten vil inkluderes i porteføljeanalysen for 2024.

Porteføljeplanens tematiske prioritering av forskning om velferdstjenester omfatter også tiltak og tjenester for barn, unge og familier. Dette feltet har lavere grad av finansiering sammenlignet med tjenesteområdene for inntektssikring og arbeidsinkludering – dette reflekteres i antall prosjekter. Området er blitt prioritert i utlysning av samarbeidsprosjekter, men det er få søkere og få søknader som har høy nok kvalitet til å motta midler. Barnevernsforskning er allikevel et av de større temaene innenfor forskning på familie og oppvekst (se omtale under 3. *Ulikhet, utenforskap og inkludering*). Forskning på familievern er i svært liten grad representert i Forskningsrådets samlede portefølje.

De minste forskningsområdene innenfor velferdsforskningen er *inntektssikring* (26 mill. kr i 2022) og *velferdssamfunnets kulturelle basis, bærekraft og oppslutning* (35 mill. kr i 2022). Det er få prosjekter som primært studerer inntektssikring, utover et par prosjekter om pensjonssystemet, men relaterte problemstillinger vil være inkludert i prosjekter om bl.a. arbeidsmarkedet, omsorgsansvar og integrering. Profilen er lignende for *velferdssamfunnets kulturelle basis, bærekraft og oppslutning*. Dette er ofte problemstillinger i større prosjekter om for eksempel integrering og ulikhet. Også spørsmål om tillit til velferdsstatsordninger og samfunnsinstitusjoner er primært å finne i integreringsprosjekter.

Det er innenfor porteføljeplanens første hovedtema, *Velferdssamfunnets sosiale, politiske, kulturelle og økonomiske bærekraft*, flere tema som i mindre grad er representert i dagens portefølje. Dette kan være resultat av få søknader, søknader som ikke når opp i konkurransen, eller at utlysninger ikke har prioritert temaene. På grunn av bl.a. porteføljehensyn og økonomisk handlingsrom er det i perioden 2021-2023 lyst ut prioriterte temaområder fremfor bredden av porteføljeplanen. Det er kanskje spesielt den brede velferdsforskningen som ikke har vært prioritert i de siste årenes (2021-2023) utlysninger. I porteføljen er det mindre innslag av forskning om legitimitet og tillit til velferdssamfunnets institusjoner, nevnte kobling mellom velferdstjenestene og utdanningene, betydningen av det grønne skiftet for velferdssamfunnets organisering og bærekraft, og forholdet mellom lov, forvaltning og rettigheter. Når det gjelder lovverk og forvaltning ble det som nevnt finansiert to EØS-sentre i 2022, i samarbeid med porteføljen for Demokrati, styring og fornyelse. Etter "NAV-skandalen" ble det konkludert med mangelfull integrering av EØS-retten innenfor forvaltningsrettslige områder, og at juridisk forskning og undervisning i større grad må ta inn over seg at EØS-rett er en integrert del av andre rettsområder.

2. Et velfungerende, omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv

Porteføljeplanens prioritering av arbeidslivsforskning favner bredden av forskning om arbeidsliv og arbeidsmarked, herunder inkluderings- og ekskluderingsprosesser, likestilling, norsk arbeidslivmodell, sammenhengen mellom arbeid og helse, arbeidsmiljø og arbeidshelse, og utfordringer relatert til demografiske endringer og omstillinger. Spesielt *Velferdssamfunnets bærekraft og Ulikhet, utenforskap og inkludering* er tilgrensede tematiske hovedprioriteringer, hvor porteføljestyret finansierer tverrgående forskning om bl.a. velferdstjenestenes effektivitet, individers rettigheter, sosial og økonomisk ulikhet og deltakelse og integrering. Samlet har arbeidslivsforskningen hatt en jevn økning de siste årene og Forskningsrådet hadde i 2022 en samlet innsats på 230 mill. kr, en 23 % økning fra 2021.

Forskningsrådets samlede finansiering av arbeidslivsforskning har hatt en jevn økning de siste årene og det er spesielt investert i forskningsprosjekter om arbeidsinkludering og -ekskludering av unge, innvandrere og flyktninger, og personer med funksjonsnedsettelse. Tiltaksforskningen på området er styrket gjennom blant annet økt bruk av samarbeidsprosjekter, ref. omtale av forskning på arbeids- og velferdstjenestene over. Forskningsrådets sektoranalyse for AID viste at også *arbeidsmiljø og arbeidshelse* er styrket de siste årene, primært med bidrag fra porteføljene for Velferd, kultur og samfunn og Energi, men også Helse. Porteføljestyret for Energi har ansvar for arbeidsmiljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten. Porteføljestyret for Helse finansierer relevant forskning for helse- og omsorgssektoren - for eksempel er helse- og omsorgssektoren setting for samtlige prosjekter om arbeidstid. Om lag en femtedel av Forskningsrådets prosjekter om arbeidsmiljø og arbeidshelse lot seg plassere innenfor kategorien *organisatorisk arbeidsmiljø*, hvor de fleste prosjektene omhandler arbeidstidsordninger og fjernarbeid. Nesten like mange prosjekter finner vi innenfor arbeidshelse, og sammenhengen mellom arbeidstakers fysiske helse og arbeidsmiljøet – her finner vi forskning om helseisiko og helsekonsekvenser av ulike former for fysisk eksponering. Om lag en femtedel av prosjektene omhandler sikkerhet i primært petroleumssektoren, men vi finner også prosjekter om bygg- og anleggsbransjen. Det er et mindre innslag av prosjekter om psykososiale arbeidsforhold – flere av disse prosjektene har i tillegg små økonomiske rammer og utgjør en liten andel av investeringer i forskning om arbeidsmiljø og arbeidshelse. Prosjektene om arbeidsmiljø og arbeidshelse vurderes å ha høy kvalitet, høy grad av nasjonalt samarbeid, og god rekruttering på ph.d.-nivå. Som resultat av bred virkemiddelbruk er prosjektene fordelt på flere sektorer – de største er institutt og universitet og høyskole, men vi finner også flere prosjekter hos helseforetak, næringsliv og offentlig sektor. Næringslivet er godt representert som samarbeidspartner. Høsten 2023 vil det foreligge en kunnskapsoversikt om forskning på arbeidsmiljø og arbeidshelse, som vil beskrive og vurdere nasjonal forskningsinnsats når det kommer til bl.a. tematisk profil, utvikling, metodebruk, publiseringskanaler og internasjonalt samarbeid. Funnene fra kunnskapsoversikten vil inkluderes i porteføljeanalysen for 2024.

Sektoranalysen viste at *arbeidsmarkedsforskningen* i overveiende grad finansieres av Velferd, kultur og samfunn. Mange av prosjektene studerer ulike virkninger og arbeidsmarkedsutfall av teknologi og globalisering, herunder polarisering, ulikhet, vridninger i etterspørsel etter arbeidskraft, konsekvenser for ulike aktører, utenlandsk arbeidskraft og ulike former for arbeidsmobilitet. Arbeidsmarkedsforskerne har også vært aktive under og etter covid, med flere prosjekter om konsekvenser av pandemien. Det er et beskjedent innslag av forskning om blant annet kollektive forhandlinger, ulike tilknytningsformer, arbeidsmarkedskonsekvenser av en grønn omstilling og arbeidslivskriminalitet. Arbeidsmarkedsforskningen vurderes å ha høy kvalitet og høy grad av nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Området har lavere grad av rekruttering sammenlignet med andre temaområder.

Innenfor porteføljeplanens andre hovedtema, *Et omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv*, er det flere temaer som i mindre grad er representert i Forskningsrådets samlede portefølje. Det er få søknader om eldre arbeidstakere og pensjon, inkludert pensjonssystemet, på tross av at dette har vært prioritert i utlysninger. Tross en større andel arbeidsinkluderingsprosjekter med innvandrere som populasjon er det få prosjekter som ser på håndtering av mangfold på arbeidsplassen. Videre er det få prosjekter om nye tilknytningsformer, kollektive forhandlinger og trepartssamarbeid, sammenhengen mellom utdanning, arbeid og kompetanse, og konsekvenser av klimaomstilling. Sistnevnte tematikk ble prioritert i utlysning av forskerprosjekter i 2023.

3. Ulikhet, utenforskap og inkludering

Porteføljeplanens tredje tematiske prioritering er svært bred og et tverrgående tema. Majoriteten av all forskningen – enten vi snakker velferds-, arbeids- eller kulturforskning – som finansieres av porteføljestyret bidrar på ulike vis til dette temaområdet. Ulikhet, utenforskap og inkludering er videre tverrgående dimensjoner i Forskningsrådet, og en vil finne forskning med relevante perspektiver for norske forhold i porteføljene for Helse, Demokrati, styring og fornyelse, Utdanning og kompetanse, Samisk og Klima og polar. Porteføljen prioriterer forskning om bl.a. sosial og økonomisk ulikhet, utenforskap, integrering og deltakelse i samfunnet, likestilling og ikke-diskriminering, oppvekstvilkår og familie, og forebygging og bekjempelse av vold, overgrep og annen kriminalitet.

På grunn av teamets bredde er det utfordringer knyttet til å angi omfanget av pågående forskning. Både profilen og finansieringen må ses i sammenheng med porteføljens andre prioriterte temaområder, som forskning om oppslutning om velferdsstaten, endringer i befolkningssammensetning og inkludering i arbeidsliv. Porteføljestyret finansierer for eksempel forskning på *ulikhet* både som primær problemstilling eller viktig årsaks- eller utfallsvariabel i prosjekter om bl.a. arbeidsliv og arbeidsmarked, integrering og levekår.

Integreringsforskning, inkludert forskning på innvandring og deler av migrasjonsforskningen, er ofte sektorovergripende og spenner over forskning på blant annet velferd, arbeidsinkludering og kultur. Det er flest prosjekter finansiert av porteføljen for Velferd, kultur og samfunn, men det er også flere prosjekter i porteføljen for Humaniora og samfunnsvitenskap. I 2022 mottok forskningsmiljøer på området 101 mill. kr fra Forskningsrådet, en økning på 33 % fra 2021. På tross av at forskning om integrering ikke prioriteres særskilt i Forskningsrådets utlysninger mottas det en god del søknader på dette og relaterte felter. Tematisk spenner integreringsforskningen i Forskningsrådet bredt, et av de større områdene er arbeidslivsrelaterte temaer. Andre temaer inkluderer betingelser for sosial sammenhengskraft, tillit til velferdssamfunnet, segregering, barn og unge, og religion og kultur. Velferd og levekår, og diskriminering og bredere spørsmål om utenforskap, har relativt få finansierte prosjekter. Velferdstematikk og utenforskap er imidlertid ofte kontekst eller bi-tema i mange prosjekter om inkludering av personer med innvandrerbakgrunn på ulike samfunnsarenaer. Det er lite forskning på diskriminering, selv om etnisk diskriminering kan inngå i enkelte arbeidslivsprosjekter. En kunne også forventet flere prosjekter som handler om velferd, herunder ytelser og ordninger, og velferdsstaten i relasjon til integrering, selv om slike forekommer. Kun to prosjekter har helse som sentralt omdreiningspunkt, og da delvis knyttet til helsepersonell med

innvandrerbakgrunn. Sektoranalysen fant at integreringsprosjektene har høy kvalitet, miljøene samarbeider godt nasjonalt, og har god rekruttering med økende antall stipendiater f.o.m. 2019. Det er noe mer humaniora i integreringsforskningen, enn i annen velferds- og arbeidslivsforskning. Som i resten av porteføljen kunne også her rettsvitenskapelige perspektiver med fordel ha vært trukket inn. Det er fremdeles et potensial for flere prosjekter som studerer tiltak for integrering.

Forskning om *familie og oppvekst* er tematisk bredt og sektorovergripende, og inkluderer også forskning på ulike tjenester. Som nevnt er forskning på barnevern et av de største deltemaene, og et felles ansvar mellom porteføljene for Velferd, kultur og samfunn og Helse. I 2022 investerte Forskningsrådet ca. 152 mill. kr i forskning om familie og oppvekst, 28 % mer enn i 2021. Økningen kan forklares ved endring i intern kategorisering av prosjektene, men det er også en sektorovergripende tematikk som flere porteføljer bidrar til - med økt fokus på grunn av bl.a. covid-pandemien.

Innenfor porteføljeplanens tredje hovedområde, *Ulikhet, utenforskap og inkludering*, er det flere temaer som i mindre grad er representert i Forskningsrådets portefølje. Utover områder allerede nevnt inkluderer dette metoder for måling av ulikhet og fattigdom, barn i urfolks- og minoritetsgruppers mulighet til å bevare egen identitet og kultur, kriminalitetsforebygging, fattigdom, koblinger mellom innvandringsregulering og nasjonal integreringspolitikk, samt sammenheng mellom jus og politikk på migrasjons- og integreringsfeltet, deltakelse og utenforskap grunnet digitalisering, og klimaomstillingens betydning for ulikhet og inkludering.

4. Medier, kultur og mangfold

Den fjerde tematiske prioriteringen, Medier, kultur og mangfold, vil i likhet med de tre øvrige hovedtemaene ha tverrgående perspektiver både i porteføljeplanen og på tvers i Forskningsrådet. Velferd, kultur og samfunn prioriterer blant annet forskning om individ-, gruppe- og fellesverdier, betydningen og forståelsen av mangfold, konsekvenser av ny teknologi for utviklingen av en bredt informert og kritisk offentlighet, mediers rolle i politikk og offentlighet, og endringer i individers, gruppers og samfunns kultur og verdisett.

Også her fører den tematiske bredden og den tverrgående profilen til at det er utfordrende å angi omfanget på den pågående forskningen. Profil og finansiering må ses i sammenheng med porteføljens andre temaområder. Dette er også et område med store bidrag fra andre porteføljer, og sammenlignet med de øvrige tematiske prioriteringene utgjør porteføljestyrets innsats en betydelig mindre andel av Forskningsrådets samlede innsats. Spesielt er porteføljen for Humaniora og samfunnsvitenskap en stor finansør av kulturforskning. I 2022 finansierte Forskningsrådet kulturforskning med 379 mill. kr, 19 % mer enn i 2021. Velferd, kultur og samfunn finansierte 19 % av dette. Tross en betraktelig lavere andel av finansieringen reflekterer porteføljestyrets investeringer områdets tematiske bredde. Prosjektene belyser blant annet samfunnets kulturelle grunnlag, kultur i bred forstand, språk og mangfold, kunst og kultur, forholdet mellom kultur og natur, og vitenskap og samfunn. I tillegg er noen prosjekter rettet inn mot medier og mediesektor, kultursektor, kulturpolitikk m.m. Nasjonalt styrkes feltet ytterligere med en større økning i både prosjekter og bevilgninger gjennom EU. EU-porteføljen er mer enn doblet siden 2016 og utgjorde 57 mill. kr i 2021.

Økningen i innsats fra 2021 til 2022 gjenspeiles også i porteføljens deltema under kultur. I 2022 investerte Forskningsrådet ca. 110 mill. kr i forskning om *kultur og natur*, 27 % mer enn i 2021. Innsatsen for forskning om *kultur, språk og mangfold* var 106 mill. kr, 23 % mer enn i 2021. Særlig porteføljen for Humaniora og samfunnsvitenskap finansierer mye språkforskning, som i varierende grad er relevant for porteføljens egne tematiske prioriteringer. Dette er også – om enn i ulik grad – tilfelle for andre deltematikker innenfor det brede området for medier, kultur og mangfold.

I 2022 investerte Forskningsrådet ca. 96 mill. kr i forskning om *samfunnets kulturelle grunnlag*, 5 % mer enn i 2021. Det var en %vis langt større økning i forskningen om *kunst og kultur*, hvor innsatsen i 2022 var vel 49 mill. kr, 61 % mer enn i 2021. I det siste delområdet, *vitenskap og samfunn*, investerte Forskningsrådet ca. 41 mill. kr i 2022, 18 % mer enn i 2021.

Når det gjelder forskning på *medier og kommunikasjon* bidro Forskningsrådet med 93 mill. kr til 69 prosjekter i 2022, dette er en budsjettmessig økning på 26 % fra 2021. Porteføljestyrets prioriteringer på området er digitalisering, økonomiske endringstrekk og mediepolitikk. Investeringene har gitt kunnskap om brukeraspektene ved media, om tilgang til informasjon, ytringsfrihet, demokratisk offentlighet, "fake news" og samfunnsdeltakelse. Problemstillinger om økonomiske endringstrekk i mediebransjen og mediepolitikk har vært svakere dekket. Dette har blitt løftet frem i tidligere utlysninger, og det ble da satt i gang noe forskning på områdene. Investeringene på mediefeltet, spesielt forskning om sektor og bransje er lave, ikke minst sett i forhold til dagens utfordringsbilde og kunnskapsbehov. Det trengs fortsatt forskning om mediepolitikk og utfordringer rundt digitalisering og andre rammebetingelser i mediefeltet.

I innsatsen for forskning om medier, *kultur og mangfold* er det kanskje særlig forskning om diskriminering og likestilling bredt forstått som er underrepresentert, samt forskning om de store økonomiske og teknologiske utfordringene for medier og mediesektor. Blant annet den rivende utviklingen av maskinlæring og kunstig intelligens gir store utfordringer, også når det gjelder mediens rolle som viktig samfunnsaktør i en demokratisk offentlighet og som et helt sentralt element i folks dagligliv – jf. debattene om barns skjermbruk og sosiale mediers innvirkning på alt fra politikk til mobbing. En bredere forskning om kulturliv, -sektor og -politikk er også dårlig representert i porteføljen, og også her er kunstig intelligens og langsiktige konsekvenser av koronapandemien – for eksempel varig(?) endrede publikumsvaner og spørsmål om autentisitet eksempler på utfordringer sektorene på området må håndtere.

Gjennomgående temaområder: Digitalisering og teknologi og Klima og miljø

Porteføljen skal ikke investere i ren teknologisk forskning eller klima- og miljøforskning, men vektlegger klima, miljø og teknologi som viktige dimensjoner og kontekster for deler av både samfunnsutfordringene og forskningen i porteføljen. Når det gjelder koblinger mellom klima og miljø og porteføljens tematiske prioriteringer kan denne typen perspektiver p.t. ikke vurderes som godt representert i pågående prosjekter. Porteføljestyret lyste imidlertid ut midler til forskning om klimaomstillingens konsekvenser for arbeidsliv i 2023.

Når det gjelder digitalisering vil en finne prosjekter som studerer digitalisering i et makroperspektiv, for eksempel som en omstilling i arbeidsmarkedet, noe koblet til arbeidsplass, digitalisering av velferdstjenester, og digitalisering i barns hverdag. Forskningsinnsatsen mot teknologi og digitalisering kan med fordel styrkes på tvers av porteføljens samfunnsområder og -utfordringer. Dette gjelder kanskje spesielt for utviklingen og konsekvensene av kunstig intelligens og maskinlæring, med store kunnskapsbehov for velferdssamfunnet og offentlig sektor, arbeidsliv og arbeidsmarked, kultur og media.

Prioriterte anvendelsesområder

Porteføljeplanen for Velferd, kultur og samfunn understreker nødvendigheten av forskningens relevans, anvendbarhet, og verdi i bred forstand. Den tematiske bredden i porteføljeplanen tilsier at kunnskapen vil kunne ha mange interessenter og *prioriterte anvendelsesområder* – i første rekke arbeids-, velferds-, kultur- og mediesektorene og de respektive forvaltnings- og politikkområder. Videre skal porteføljen bidra til at offentlige, private, og ideelle aktører i arbeidslivs-, velferds-, medie- og kultursektorene i større grad deltar i forskningen og tar i bruk resultater og innsikter fra forskningen i sine praksiser.

Oxford Research gjennomførte i 2022 en case-studie på oppdrag fra Forskningsrådet for å illustrere effekter av forskning på utenforskap og samfunnsikkerhet. Studien bekrefter utfordringene med å spore direkte effekter av samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning, spesielt enkeltprosjekter. Mye av forskningen er kumulativ og anvendelse vil avhenge av at brukere og beslutningstakere innehar kompetansen til å både se forskningens relevans på eget fagområde, og kompetanse til å benytte relevante resultater i politikkutforming, offentlige tjenester osv. Overordnet konkluderte case-studien likevel med at Forskningsrådet finansierer prosjekter som er viktige bidrag til kunnskaps- og kompetanseutvikling og miljøbygging, med sterk relevans for samfunnsutviklingen. Et av casene har studert jobb-hjem-konflikter, med bakgrunn i at kvinner har høyere sykefravær enn menn. Prosjektet har ført til nasjonale og internasjonale kontakter som er viktig for videre innsats, styrket det nasjonale forskningsmiljøet og ført til nye prosjekter med midler fra Forskningsrådet. Prosjektet har resultert i det tverrfaglige forskningssenteret NorLife ved OsloMet, som har som mål å "øke kunnskap om hvordan vi kan fremme et bærekraftig, rettferdig og helsefremmende arbeidsliv gjennom ulike faser i livsløpet".

Andre eksempler på anvendelse av forskning finner vi i prosjekter som ble avsluttet i 2022. Et prosjekt om covid-pandemiens økonomiske konsekvenser rapporterer at prosjektets innovative design og samarbeid med NAV og SSB bidro til at de var først ute med å muliggjøre nær sanntids utlevering av arbeidsmarked-data. Dette har gitt viktig innsikt i bruk av administrative datakilder, banet vei for nytt og raskere samarbeid mellom forvaltning og forskning, og vil være viktig for fremtidige faktabaserte innspill til politikkutvikling. Det ble i tillegg avsluttet praksisnære prosjekter som har produsert resultater benyttet i Likestillings- og mangfoldsutvalgets arbeid, og det er utviklet og evaluert virkemidler og velferdsteknologi som skal bidra til arbeidsinkludering av personer med utviklingshemming.

En oppmerksomhet mot forskningens samfunnsnytte og anvendelse innebærer blant annet at det er viktig å legge til rette for ulike former for formidling og kommunikasjon av forskningen til brukere og offentligheten. Forskningsrådet har flere tiltak og krav til prosjektene for å støtte opp under bruken av forskning. Porteføljestyret lyser bl.a. ut midler til formidling av kulturforskning. Videre er søknadenes publiserings- og formidlingsplaner en viktig del av faglig vurdering. Formidling er i hovedsak et ansvar som ligger hos

prosjektene og deres vertsinstitusjoner, som sammen med brukere av forskningen også har ansvar for anvendelse og implementering av forskningens resultater. Planer for bruker- og allmennrettet formidling og vitenskapelig publisering er en viktig del i prosjektsøknadene og den faglige vurderingen av disse. Diagrammet under viser formidlings- og publiseringresultater fra prosjektene som er finansiert av porteføljen for Velferd, kultur og samfunn i perioden 2018-2022 (basert på tall fra Cristin). Her ser vi at publisering har holdt seg relativt jevn fra år til år. Prosjektene rapporterer høyest antall aktiviteter innenfor faglig formidling, som inkluderer bl.a. fagbøker, lærebøker, faglige kapitel, seminarer, vitenskapelige foredrag, leserinnlegg og kronikker. Ikke overraskende var det en nedgang i denne typen aktiviteter i covid-året 2020.

For å styrke koblingen mellom forskningsmiljøene og anvendelsesområdene, eller brukerne av porteføljens forskning, jobber porteføljestyret også strategisk gjennom virkemiddelbruk. Dette omtales i neste kapittel.

Strukturelle prioriteringer

For å nå samfunnsmålene har porteføljen for Velferd, kultur og samfunn flere strukturelle prioriteringer for investering i forskning. Disse inkluderer variert virkemiddelbruk, kjønns- og mangfoldsdimensjoner i forskningen, åpen forskning og internasjonalt samarbeid. Når det gjelder åpen forskning følger porteføljestyret Forskningsrådets praksis på alle relevante områder for porteføljen. Dette inkluderer faglig vurdering av i hvilken grad søkere planlegger for at riktig praksis for åpen forskning er en integrert del av prosjektene.

Variert virkemiddelbruk

Porteføljestyret benytter ulike virkemidler for å legge til rette for ulike typer kunnskapsproduksjon av høy kvalitet - fra grunnleggende forskning via handlingsrettet og anvendt forskning, til forskning med brukerinvolvering og tett kobling til praksisfelt, innovasjon og implementering. Det er også behov for å sikre relevant infrastruktur og større tverrfaglige satsinger innenfor porteføljens områder. Porteføljestyret finansierer p.t. ingen egne infrastrukturprosjekter, men Infrastruktur-ordningen finansierer bl.a. nevnte prosjekt for historisk befolkningsregister. Forskningsrådet, på vegne av Norge, er i tillegg medlem i flere relevante internasjonale infrastrukturer, som European Social Survey (ESS). Porteføljestyret vil videre prioritere finansiering av forskermobilitet og samarbeid, nasjonalt og internasjonalt. Porteføljen vil også være åpen for å støtte kunnskapsoppsummeringer og andre tiltak som vil styrke kommunikasjonen og samarbeidet mellom forskere, brukere og allmennheten. Som nevnt i Tema-kapitlet vil to kunnskapsoppsummeringer ferdigstilles i løpet av høsten 2023, om henholdsvis arbeids- og velferdstjenestene (samfinansiert med Helse-porteføljen) og arbeidsmiljø og arbeidshelse.

Porteføljen er i hovedsak finansiert av sektorpolitiske midler og kunnskapsproduksjonen preges av handlingsrettet og anvendt forskning. I 2022 var 69 % av porteføljestyrets egne investeringer anvendt forskning. SAMKUL skiller seg her ut ved at prosjektene kategoriseres hovedsakelig som grunnleggende forskning, men de fleste prosjektene er en blanding – et begrep som ofte er blitt brukt er *strategisk grunnforskning*, da forskningen her skal være utfordringsdrevet. I 2022 var 30 % av porteføljestyrets egne investeringer definert som grunnleggende forskning. I Forskningsrådets samlede innsats på porteføljens ansvarsområder er fordelingen mellom grunnleggende forskning og anvendt forskning tilnærmet lik. Dette er ikke unaturlig med tanke på det store antallet prosjekter i porteføljen for Humaniora og samfunnsvitenskap, som i større grad finansierer grunnleggende forskning. Prosjekter finansiert av porteføljestyret er i liten grad kategorisert som fornyelse og innovasjon i offentlig sektor (12 %) og utvikling (0,4 %). Hvis vi ser på Forskningsrådets samlede innsats på ansvarsområdene øker andelen innovasjon i offentlig sektor (22 %) og utvikling (4 %), og det er en viss grad av verifisering og piloting (2 %).

Basert på porteføljeplanens prioritering av forskning av høy kvalitet og fornyelse i porteføljen er det naturlig at hovedandelen av porteføljestyrets egne investeringer er forskerprosjekter som har nettopp *fornyelse og utvikling i forskningen* som formål. I 2022 investerte porteføljestyret totalt 267 mill. kr i forskerprosjekter. Samme år investerte Forskningsrådet totalt 580 mill. kr i forskerprosjekter på porteføljens ansvarsområder. 12 av 18 prosjekter tildelt midler av porteføljestyret i 2022 var forskerprosjekter. Uavhengig av prosjekttipe skal forskningen som finansieres av porteføljestyret kunne gi direkte bidrag til kunnskapsgrunnlaget tilgjengelig for politikk, forvaltning og praksisfeltet. Da porteføljen og porteføljestyrets ansvarsområder i stor grad preges av anvendt forskning er det ikke unaturlig at sektorene også vil være representert i tradisjonelle forskerprosjekter, som er den største prosjekttypen. I denne typen prosjekter vil imidlertid representanter fra praksis og forvaltning ha mindre aktive roller (i rådgivende grupper og referansegrupper, som leverandører av data etc.). Diagrammet under viser utviklingen i fordelingen mellom forskerprosjekt og samarbeidsprosjekter, finansiert av porteføljestyret, i perioden 2020-2022.

Porteføljestyret har siden 2020 benyttet samarbeidsprosjekter for å åpne for forvaltnings- og praksisfeltets deltakelse i forskningen. Eksempler på relevante partnere innenfor porteføljens ansvarsområder er NAV og samhandlende tjenester, barnevern og familievern, arbeidslivets parter, tilsynsmyndigheter og aktører i sivilsamfunnet. Formålet med samarbeidsprosjekter er å bringe forskningsmiljøenes nærmere samfunnsutfordringene, og slik styrke forskningskompetansen og forskningens relevans – dette skal øke sjansene for at resultater blir relevante og kan tas i bruk på en best mulig måte av forvaltning og praksisfelt. I 2022 var det ni pågående samarbeidsprosjekter finansiert av porteføljestyret. Samme år mottok prosjektene i overkant av 24 mill. kr til forskning om arbeidsinkludering, integrering og inkludering, barnevern, introduksjonsprogrammet og retur til arbeid for langtidssykemeldte. Prosjektene har totalt 33 registrerte partnere utenfor forskningssektoren og samarbeider med kommuner og fylkeskommuner, NAV og aktører fra sivilsamfunn. Ytterligere seks nye prosjekter ble tildelt midler i 2022, med oppstart i 2023 - tre prosjekter innenfor museumsforskning, resterende om forebygging av vold i nære relasjoner og inkluderende arbeidsliv. Prosjektene om museumsforskning er et spesielt viktig bidrag til porteføljen, som tidligere ikke har hatt budsjett til å satse på samarbeidsprosjekter på kulturfeltet. Den mer praksisnære forskningen innenfor porteføljens ansvarsområder styrkes i tillegg av andre porteføljestyrrers innsats - for eksempel har NAV over 20 registreringer som partner i pågående forskning. Bruken av samarbeidsprosjekter bringer inn nye forskningsmiljøer, og styrker tiltaksforskning på områder som har vært preget av årsaksforskning.

Som et tiltak for å øke spesielt arbeids- og velferdssektorenes deltakelse i forskningen bidrar porteføljen med øremerkede midler til offentlig sektor ph.d. Prosjektene utføres i og av offentlige organisasjoner med mål om å øke rekruttering av forskere, og styrke forskningskompetanse og samspill med akademia. Ordningen finansieres primært av ikke-tematiske midler, men Velferd, kultur og samfunn er ett av flere porteføljestyrrer som årlig øremerker midler til sine ansvarsområder. I 2022 var det 59 aktive offentlig sektor ph.d. på porteføljens ansvarsområder, som er omtrent på samme nivå som i 2021. Flere har mottatt midler fra porteføljestyret, men majoriteten av prosjektene er finansiert gjennom ordningens frie midler. Prosjektene treffer bredden av kultur, arbeid og velferd. Rundt en tredjedel er innenfor kulturfeltet og majoriteten av disse utføres ved museer. Omtrent en tredjedel forsker på tjenester for barn, unge og familier. De resterende prosjektene er innenfor arbeidsliv og sosiale tjenester.

Kjønns- og mangfoldsdimensjoner i forskningen

Forskningen i prosjekter som porteføljestyret finansierer skal innlemme kjønns- og mangfoldsperspektiver der det er relevant. Kjønnsperspektiver inkluderer kjønn som variabel, som perspektiv i problemstillinger eller som primær problemstilling. I prosjektene som porteføljestyret selv finansierer inkluderer omtrent halvparten av prosjektene kjønnsperspektiver. Majoriteten av prosjektene er innenfor arbeids- og velferdsforskningen hvor 63 % har kjønnsperspektiver, primært kjønn som variabel og/eller som del av problemstilling. Videre skal forskningsmiljøer som søker tilstrebe en best mulig kjønnsbalanse i forskergruppene og se på muligheter for økt mangfold generelt, dog gjør ikke porteføljestyret strategiske grep for å påvirke kjønnsbalansen. Samlet er *kjønnsfordelingen* blant prosjektledere 56 % kvinner og 44 % menn. Det er kulturfeltet som skiller seg ut ved en noe mer ujevn fordeling – her er 65 % av prosjektlederne kvinner. Når det gjelder rekruttering i prosjekter som porteføljen selv finansierer har det vært flest kvinner i stipendiat- og postdoktor-stillinger, men andelen menn er stigende. I perioden 2020-2022 har andelen menn i stipendiatstillinger steget fra 31 % til 41 %, og fra 32 % til 40 % i postdoktor-stillinger.

Internasjonalt samarbeid

Porteføljestyret prioriterer finansiering av *forskermobilitet og samarbeid, nasjonalt og internasjonalt*, som bidrar til måloppnåelse i form av høy kvalitet og økt investering på strategisk viktige områder. Utover Horisont Europa, som omtales i eget kapittel under, er nordisk samarbeid gjennom bl.a. NordForsk spesielt relevant. Porteføljestyret bidro i 2022 med midler til NordForsk sitt program om *fremtidens arbeidsliv*, med deltakelse fra Norge, Sverige, Island, Litauen og Åland. Fire av fem prosjekter tildelt midler har norsk deltakelse, hvorav to er ledet av norske institusjoner. Prosjektene omhandler seksuell trakassering på arbeidsplassen, fleksible arbeidsordninger og hybride arbeidsplasser, og regionale arbeidsmarkeders håndtering av globale omstillinger. Forskningsrådet deltar i NordForks satsing på migrasjon og integrering og norske miljøer deltar i fem av åtte, hvorav to med norsk koordinator. Det arbeides i 2023 med en ny NordForsk-utlysning på migrasjon og integrering.

Internasjonalt samarbeid er, der hensiktsmessig, etterspurt i Forskningsrådets utlysninger. Flertallet av forskerprosjekter tildelt midler av porteføljestyret i 2022 samarbeider med

internasjonale fagmiljøer. I 2022 var forskningsmiljøer i 25 ulike land tilknyttet porteføljens egne pågående prosjekter. Storbritannia, Sverige, USA og Danmark dominerer. Sektoranalysen viste at grad av internasjonalt samarbeid vil variere mellom temaområder, ofte basert på hva som er hensiktsmessig for problemstillingene. Blant de gjennomgåtte områdene hadde for eksempel arbeidsmarkedsforskningen høy grad av internasjonalt samarbeid. Tjenesteforskningen hadde svært høy grad av nasjonalt samarbeid, men mindre grad av internasjonalt. I perioden 2021-2022 var det totalt 21 utenlandsopphold i prosjektene som porteføljestyret finansierer.

Forskningsystemet

I 2022 er det ikke gjort strategiske grep for å påvirke rekruttering eller fordeling mellom landsdel og institusjonstype.

Porteføljestyrets tildelinger bygger primært kapasitet i universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren – 58 % av prosjektene eies av universiteter og høyskoler og 41 % eies institutter, resterende av helseforetak. Hvis en ser Forskningsrådets samlede innsats på porteføljens ansvarsområder, vil en større bredde av sektorer være representert – innenfor arbeidsmiljø og arbeidshelse vil for eksempel porteføljen for Energi bidra med prosjekter hvor prosjektansvaret ligger i næringslivet. Offentlig sektor ph.d. ordningen bidrar med flere prosjekter hvor offentlig sektor sitter i førersetet. Prosjektene har imidlertid ofte mindre økonomiske rammer og budsjettmessig er andre institusjoner enn godkjente forskningsorganisasjoner små.

Geografisk er det en konsentrasjon av prosjekter i Oslo. Dette er ikke overraskende da området har et stort antall forskningsmiljøer som driver samfunnsforskning og som mottar mye midler over tid.

Forskningsrådet lanserte i mars 2023 en ny plan for *rekruttering*, bl.a. med mål om at forskerqualifiseringen skal være relevant for bærekraftig utvikling og omstilling, og god sirkulasjon av kunnskap og kompetanse mellom fag, sektorer og land10. Planen understreker at det *kun* skal etterspørres rekruttering på områder hvor det er et identifisert behov. Rekruttering gjennom prosjekter som porteføljestyret finansierer vurderes å være god. Rekruttering vil imidlertid variere mellom temaområder – sektoranalysen viste f.eks. at rekruttering av stipendiater er relativt god innenfor arbeidsmiljø og arbeidshelse, integrering og arbeids- og velferdstjenestene, men lavere i arbeidsmarkedsforskningen. Diagrammet under viser utvikling i rekruttering i prosjektene som er finansiert av porteføljestyret, i perioden 2020-2022.

Prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa)

EUs rammeprogram har en rekke utlysninger som er relevante for porteføljens ansvarsområder, flere i destinasjonen "Social and economic transformations" i klynge 2. Norske miljøer har så langt gjort en solid innsats på dette området, med en returandel på 5,1 % (Norges ambisjon i Horisont Europa er en returandel på 2,8 %). Det vurderes at de nasjonale satsingene, i regi av porteføljestyret og Forskningsrådet, bidrar til å kvalifisere norske aktører til å konkurrere i Horisont Europa. Dette gjelder spesielt på deler av velferds- og arbeidsfeltene, og kulturfeltet.

I 2022 ble det finansiert flere prosjekter med norsk deltakelse på porteføljens ansvarsområder. Ett av disse har norsk koordinator og omhandler nye måter å inkludere sårbare individer i pressede arbeidsmarkeder. Norske forskningsorganisasjoner deltar videre i tildelte prosjekter om bl.a. kompetansegapet i arbeidsmarkedet, inkludering og oppvekst, og et infrastrukturprosjekt som har relevans for kunnskapsutviklingen om oppvekst og familieforhold.

Innenfor porteføljestyrets ansvarsområder var det en økning i EU-finansiering fra ca. 52 mill. kr til 107 mill. kr i perioden 2018-2021, men noe nedgang i 2022 (ca. 100 mill. kr). Det er imidlertid et stort antall utlysninger og nye muligheter for norske miljøer i 2023-2024, i bredden av porteføljestyrets ansvarsområder. På kulturfeltet er det midler til spesielt forskning om kulturarv og norske miljøer deltar for tiden i seks prosjekter på dette feltet. Det lyses også ut midler til forskningsnettverk og -prosjekter om kreative industrier, kulturell kompetanse, og kunst og kulturs rolle i inkludering av barn. På arbeidsfeltet kan norske miljøer konkurrere om midler til forskning om kompetansemangel, fjernarbeid, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoners påvirkning på arbeidsdeltakelse og sosiale utfall, kunstig intelligens, jobbskapelse, og overganger mellom utdanning og skole. På velferdsfeltet er det midler til forskning om bl.a. ulikheter i boligmarkedet og sosiale tjenester. Videre lyses det ut midler til ulikhetsforskning om digital og grønn omstilling, sosial og økonomisk transformasjon, medborgerskap og samfunnsdeltakelse og arbeidsmarkeders omstillingsevne.

Vurdering av måloppnåelse

Porteføljens investeringer i forskning og innovasjon skal bidra med kunnskap for å forstå og håndtere sentrale samfunnsutfordringer og løse problemer på arbeids-, velferds-, kultur- og medieområdene. En nødvendig forutsetning for å realisere samfunnsmålene er et velfungerende forsknings- og innovasjonssystem. Forskningsrådet skal derfor bringe aktørene i forskningsinstitusjonene, næringslivet, offentlig sektor og sivilsamfunnet sammen for å frambringe nyskapende og nyttig forskning og innovasjon. Det er definert seks brukermål for porteføljen:

1. Offentlige, private, og ideelle aktører i arbeidslivs-, velferds-, medie- og kultursektorene deltar i større grad i forskningen og tar i bruk resultater og innsikter fra forskningen i sine praksiser.
2. Politikere, sentral og lokal forvaltning og sektorene på porteføljens områder har et godt kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og virkemiddelutvikling – og offentlig debatt.
3. Forskere og fagmiljøer på porteføljens områder har høy kvalitet, er kreative og har en teoretisk og metodisk mangfoldighet.
4. Forskere bruker ulike typer studier av effekter av ordninger og tiltak innenfor arbeids-, velferds-, medie- og kultursektorene.
5. Forskere fra humaniora og rettsvitenskap er godt representert i forskningen på porteføljens områder.
6. Gode forskere og fagmiljøer finnes på alle porteføljens delområder.

I vurdering av måloppnåelse må en ta hensyn til blant annet årlig budsjett og porteføljens innretning.

Porteføljestyret jobber strategisk med virkemiddelbruken for å oppnå brukermål 1: *Offentlige, private, og ideelle aktører i arbeids-, velferds-, medie- og kultursektorene i større grad deltar i forskningen og tar i bruk resultater og innsikter fra forskningen i sine praksiser*. Det viktigste tiltaket for å oppnå dette målet er at porteføljestyret årlig investerer i forskningsprosjekter som har høy relevans for samfunnsutfordringene og relevante sektorer. Videre sikrer bruken av samarbeidsprosjekter aktiv deltakelse fra forvaltnings- og praksisfeltet – dette styrker ytterligere sjansen for at resultatene og innsiktene fra forskningen blir brukt i for eksempel utforming og forbedring av virkemidler og tiltak. Siden porteføljestyret begynte med utlysning av samarbeidsprosjekter i 2020 har deltakelsen fra offentlig sektor, spesielt da kommuner og NAV, og ideelle aktører økt. Det er ikke særlig deltakelse fra næringslivet i porteføljen, men dette er heller ikke unaturlig med tanke på porteføljeplanens tematiske innretning. Innsatsen for praksisnær forskning på arbeids- og velferdsfeltet prioriteres videre gjennom samfinansiering mellom porteføljestyrene for Velferd, kultur og samfunn og Helse – denne typen samarbeid er nevnt som tiltak i porteføljeplanen. Porteføljestyret følger videre opp med investering i Offentlig sektor ph.d. på arbeids- og velferdsfeltet. Budsjettstørrelse og prioriteringene innenfor porteføljestyrets ansvar for kultur- og mediesektoren har ikke tillatt en større satsing på tverrsektorielle samarbeid i denne delen av porteføljen, utover tre samarbeidsprosjekter for museumsforskning som vil ha oppstart i 2023. Kultursektoren er imidlertid en svært aktiv søker og prosjektansvarlig i Offentlig sektor ph.d.-ordningen. Utviklingen i deltakelse fra sektorene vurderes som god gitt de budsjettmessige rammene, men antall søknader og kvalitet varierer mellom tematiske områder. For eksempel er det potensial for flere og kvalitetsmessig bedre søknader om barn, unge og familier, spesielt når det gjelder praksisnær forskning.

Brukermål 2 er at *politikere, sentral og lokal forvaltning og sektorene på porteføljens områder skal ha et godt kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og virkemiddelutvikling – og offentlig debatt*. Dette kan ses i sammenheng med brukermål 6: *Gode forskere og fagmiljøer finnes på alle porteføljens delområder*. Det vurderes at porteføljestyrets bidrag til kunnskapsgrunnlag holder høy kvalitet og er relevant for brukere av forskning og allmennheten. Samtidig må mål om et godt kunnskapsgrunnlag ses i sammenheng med dagens tematiske innretning på den aktive prosjektporteføljen i Forskningsrådet. Her vil det være flere områder hvor Forskningsrådet samlet per i dag ikke finansierer prosjekter og dermed ikke bidrar til kunnskapsgrunnlag, bygging av forskningsmiljøer og utvikling av enkeltforskere – dette kan være grunnet budsjettmessige begrensninger som ikke tillater prioritering av tema, få søknader og/eller for lav kvalitet. Tematisk innretning i aktiv prosjektportefølje er beskrevet nærmere i Tema-kapitlet over, og i vurdering av tematiske prioriteringer under.

Porteføljestyrets investeringer bygger opp under porteføljeplanens **faglige prioriteringer**, og brukermål 3: *Forskere og fagmiljøer på porteføljens områder har høy kvalitet, er kreative og har en teoretisk og metodisk mangfoldighet*. Forskningskvaliteten på porteføljens områder vurderes som god. *Teoretisk* mangfoldighet er utfordrende å måle, men det vurderes at prosjekter som tildeles midler bygger opp under målet om *metodisk* mangfoldighet – spesielt gjelder dette innenfor kvantitativ forskning. Av andre tiltak støtter porteføljestyret opp under internasjonalt samarbeid og komparative perspektiver, forskermobilitet og god kjønnsbalanse i egne investeringer. Porteføljestyret bidrar videre med

midler til internasjonale utlysninger, for eksempel gjennom NordForsk, når disse støtte opp under porteføljeplanens tematiske prioriteringer. I innsatsen for brukermål 4 – *Forskere bruker ulike typer studier av effekter av ordninger og tiltak innenfor arbeidslivs-, velferds-, medie- og kultursektorene* – har porteføljestyret etterspurt ulike metoder for måling av effekter i utlysninger. Det vurderes at forskerne i porteføljen er aktive brukere av registerdata og annen stordata, og effektstudier mottar midler på spesielt arbeids- og velferdssfeltet. Utlysning av samarbeidsprosjekter styrker ytterligere prioritering av forskning på tiltak.

Det siste brukermålet spesifikt relatert til porteføljens faglige prioriteringer er brukermål 5: *Forskere fra humaniora og rettsvitenskap er godt representert i forskningen på porteføljens områder*. Humaniora vurderes som godt representert i den allmenne kulturforskningen og delvis på det kultur- og mediepolitiske området. Dette er ikke unaturlig gitt tematisk innretning og uttalt prioritering av humaniora i relevante tematiske utlysninger. Det er flere utfordringer knyttet til å styrke humaniora på arbeids- og velferdssfeltet, dog vil en finne perspektiver fra for eksempel historie, filosofi og kjønnsstudier i prosjekter med hovedtyngde i samfunnsvitenskap. På arbeids- og velferdssfeltet er det ønskelig med høyere andel humaniora, som vil ha verdifulle perspektiver i for eksempel integreringsforskningen. Rettsvitenskap, som med ulik styrke har vært etterspurt og prioritert i flere utlysninger, har hatt en positiv utvikling i prosjektporteføljen finansiert av porteføljestyret, særlig i arbeids- og velferdsforskningen. Andelen er imidlertid fremdeles lav. F.o.m. 2023 vil porteføljens og Forskningsrådets innsats styrkes ytterligere når to EØS-sentre i juridiske miljøer starter opp. Det vurderes allikevel at antall søknader med tyngde i, og/eller godt integrerte, rettsvitenskapelige perspektiver er lavere enn det som er potensialet for et fagområde som har en naturlig og viktig rolle i arbeids- og velferdsforskningen.

Porteføljens **tematiske prioriteringer** er svært brede og sammensatte, og det er store kunnskapsbehov som krever langsiktige perspektiver. Eksempler på områder som vurderes som godt representert i den samlede Forskningsrådsinnsatsen er f.eks. integreringsforskning, arbeidsmarkedsforskning, ulikhetsforskning og forskning om arbeidsmiljø og arbeidshelse. Gjennomgang viser også at arbeids- og velferdstjenesteforskningen er styrket, etter å ha tidligere vært definert som et av de svakere forskningsområdene på velferdssfeltet. Samtidig vil det være problemstillinger innenfor disse områdene som har potensial for flere og/eller bedre søknader - porteføljestyrets og Forskningsrådets samlede innsats innenfor porteføljeplanens fire tematiske prioriteringer er gjennomgått i Tema-kapittelet. Det er positiv utvikling på flere av porteføljens områder, med økende finansiering av forskning om bl.a. velferdssamfunnets tjenester og organisering, arbeidsliv og arbeidsmarked, og familie og oppvekst og kultur. Det er imidlertid områder under porteføljeplanens tematiske prioriteringer som det mottas færre søknader på, og dermed i mindre grad finansieres. Eksempler fra Tema-kapittelet er forskning om legitimitet og tillit til velferdssamfunnets institusjoner, forholdet mellom lov, forvaltning og rettigheter, pensjon og eldre arbeidstakere, arbeidslivskriminalitet, metoder for måling av ulikhet, tiltaksforskning på områder som integrering og fattigdom/ulikhet, likestilling og diskriminering (utover i arbeidsliv).

Innenfor både den brede og den mer sektororienterte kultur- og medieforskningen varierer "dekningsgraden" mellom prioriteringspunktene. Særlig forskning for og om kultursektoren er mindre dekket, noe som bl.a. henger sammen med at andre porteføljer bidrar i mindre grad til dette feltet enn for eksempel når det gjelder medieforskning og kultur mer allment. Likevel er vurderingen at porteføljestyrets egen innsats innenfor kultur- og mediesektoren har vært viktig og gitt mye relevant og ny kunnskap – samtidig som kunnskapsbehovene er store. Den brede kulturforskningen vurderes til å ha gitt viktige bidrag til at kulturforskere fra ulike miljøer studerer aktuelle samfunnsutfordringer, det være seg på teknologi eller natur og helseområdet.

Investeringsanbefaling

Forskningsrådets investeringer skal bidra til å nå i regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032. De tre overordnede målene for 2023-2032 er:

- Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft – her er porteføljen spesielt innrettet for innsats mot mål om bærekraft i de sosiale og økonomiske systemene for menneskelig livsutfoldelse.
- Høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning

Langtidsplanens har videre seks tematiske prioriteringer. Porteføljens prioritering av forskning på velferd, arbeid, kultur og media er spesielt godt innrettet for å bidra til prioriteringen *Tillit og fellesskap* og kunnskapsgrunnlaget for å sikre bærekraften i den norske samfunnsmodellen. Dette innebærer å investere i forskning som styrker kunnskap om deltakelse på fellesarenaer, og hvordan vi motvirker utenforskap og leverer gode offentlige tjenester. Videre er det mål om å styrke blant annet sivilsamfunn og likestilling, hindre digitalt utenforskap, bekjempe vold, overgrep og hatkriminalitet, og styrke kunnskapsgrunnlaget om utsatte barn og unge. Prioritering av *Tillit og fellesskap* innebærer iverksettelse av samfunnsoppdraget om å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Samfunnsoppdraget skal være en tverrsektoriell og målrettet innsats og delmålene retter seg mot skole og kvalifisering, helse, livskvalitet, mestring, deltakelse og inkludering. Dette er svært relevant på tvers av porteføljens fire tematiske prioriteringer, samt porteføljene for Helse og Utdanning og kompetanse. Per 2023 er samfunnsoppdraget i designfasen, og Forskningsrådets innsats vil de neste årene være viktig for hvordan forskning og innovasjon kan bidra til løse utfordringene relatert til inkludering av barn og unge. Det er blant annet nødvendig å styrke og bygge forskningskapasitet og -kvalitet, stimulere til mer nasjonalt og internasjonalt samarbeid, og øke deltakelsen i forskning fra, og bruken av forskning i, forvaltning og praksisfeltet, jf. BarnUnge21-strategien.

Porteføljens innsats har også relevans for Langtidsplanens resterende fem tematiske prioriteringer, særlig for *Samfunnssikkerhet og beredskap*, herunder tematikker som forebygging av kriminalitet og former for påvirkning og desinformasjon. Videre er det klare koblinger mellom porteføljens samfunns mål og Langtidsplanens delmål under *Klima, miljø og energi* – spesielt mål om grønn og rettferdig omstilling til et bærekraftig og fremtidsrettet samfunnsliv, og sosial og kulturell bærekraft i den grønne omstillingen. I tillegg bidrar porteføljen til delmålet om å styrke kompetanse på tvers av strategisk viktige områder for norsk konkurransekraft og innovasjonsevne.

Finansiell situasjon og forventninger

Analysens investeringsanbefalinger er basert på Langtidsplanen, tematiske prioriteringer i porteføljeplanen, fremlagt statistikk og vurdering av måloppnåelse. Samtidig må anbefalingene ta utgangspunkt i departementenes tildelinger til budsjettformålene i porteføljen og eventuelle konkrete føringer som departementene har lagt på disse midlene. Departementenes tildelinger til porteføljen har ikke hatt store endringer de siste årene og er i 2023 som følger:

AID har sektoransvar for forskning om arbeidsmarked, integrering, arbeidsmiljø- og sikkerhet, økonomisk og sosial sikkerhet og pensjon. På porteføljens ansvarsområder er det særlige forventninger om

- å prioritere et kunnskapsgrunnlag for et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.
- økt kvalitet, relevans og kapasitet i forskningen på arbeids- og velferdstjenestene og tjenester det samhandles med, og styrke koblingen mellom forskning, utdanning og praksisfeltet.
- kunnskap om hva som virker for inkludering av innvandrere i norsk arbeidsliv og samfunn, og hva som bidrar til likeverdige utdannings- og velferdstjenester til en mangfoldig befolkning.
- uavhengig forskning om arbeidslivskriminalitet og annen økonomisk kriminalitet, herunder utnyttelse av personer i arbeidslivet, tvangsarbeid og menneskehandel.
- satsing på rettsvitenskapelig satsing, herunder knyttet til trygderett og EØS-rett, som bygger fagmiljø og kapasitet og kobler forskning og utdanning.

Forskning på arbeids- og velferdstjenestene på AIDs områder finansieres primært av porteføljene for Helse (praksisnær tjenesteforskning) og Velferd, kultur og samfunn (forskning på velferdssamfunnets bærekraft). Som nevnt i analysen har praksisfeltet i større grad blitt koblet på forskningen gjennom bl.a. samarbeidsprosjekter. Det har imidlertid vært utfordrende å få finansiert prosjekter som kobler på utdanningene, utover sosialt arbeid. I 2022 lanserte regjeringen en ny handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Den viser til behov for forskning som kan gi økt kunnskap om hva som muliggjør, og konsekvenser av, arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet relatert til arbeidslivet, herunder sosial dumping, grov utnyttelse av arbeidskraft, tvangsarbeid og menneskehandel. Behovet understøttes av gjennomgang av Forskningsrådets arbeidslivsportefølje.

BFD har sektoransvar for forskning om barn og unges oppvekst- og levekår, familie og samliv, tro og livssyn og forbrukerpolitikk. Med bevilgning kommer det forventninger om:

- praksisrettet forskning for helse- og velferdstjenestene, særlig forskning på effekter av forebyggende arbeid, tiltak og tjenester for barn, unge og familier
- generell barne- og ungdomsforskning, fruktbarhet, de økonomiske overføringsordningene til barnefamilie og familieliv
- For 2023 økte BFD sin bevilgning med 10 mill. kr til en egen tverrsektoriell satsing på forskning og innovasjon om utsatte barn og unge, for ny kunnskap som skal føre til innovasjon både på system- og tjenestenivå.

Initiativet til tverrsektoriell satsing på forskning og innovasjon om utsatte barn og unge kommer bl.a. som oppfølging av BarnUnge21-strategien. For 2023 har også KD og HOD tildelt midler til satsingen.

JD har ansvar for justis- og beredskapssektoren og for 2023 har departementet overordnede mål om sterke og trygge lokalsamfunn over hele landet, rettssikkerhet, trygghet i samfunnet, godt og tilgjengelig lovverk, kontrollert og bærekraftig innvandring, lav kriminalitet og godt forvaltede polarområder. Midlene til porteføljen skal bidra til kunnskapsgrunnlaget for en bærekraftig innvandringspolitikk, bl.a. for å kunne vurdere fremtidsrettede endringer i asyl- og flyktningssystemet.

KDs midler skal brukes til særlige strategiske tiltak. For SAMKUL er det ikke gitt noen tematiske prioriteringer av bruken av midlene, annet enn en generell styrking av humaniora og allmenn kulturforskning på viktige samfunnsområder, som blant annet fremheves i Humaniorameldingen.

Midlene fra KUD skal legge til rette for kultur- og medieforskning, både som legger grunnlag for en kunnskapsbasert kultur- og mediepolitikk og som bidrar til å styrke og utvide kunnskapsgrunnlaget for å gjøre samfunnet bedre rustet til å møte store utfordringer:

- allmenne kulturformål og samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger
- utvidelse av kunnskapsgrunnlaget for kultur- og mediepolitikken og for aktørene i sektorene
- museumsforskning

KUD melder også behov for et bedre kunnskapsgrunnlag for politikk- og tjenesteutvikling på likestilling og ikke-diskrimineringsområdet, samt oppbygging av en FoU-portefølje på området, jf. Langtidsplanen.

Porteføljen har også midler fra KDD som er øremerket forskning på nasjonale minoriteter. Midlene er lagt til budsjettformålet SAMKUL.

Investeringsanbefalinger

Basert på porteføljeanalyse, Langtidsplan, tildelingsbrev, og porteføljens prioriteringer og ambisjoner, er det flere områder som bør vurderes for fremtidige investeringer. Gitt porteføljens årlige budsjettammer og tematiske bredde er dette investeringsvalg som må ses i et langsiktig perspektiv.

Når det gjelder *fag* skal porteføljen bidra til å styrke humaniora innenfor kulturfeltet, men også bedre innlemme fagfeltet i arbeids- og velferdsforskningen. Også på dette området kan humaniora stille nye spørsmål til etablerte sannheter, og bidra med nye perspektiver og ny innsikt som kan komplettere kunnskapsgrunnlaget for ulike veivalg. De historiske og kulturelle kontekstene for ulike tjenester og ordninger er viktige å kjenne til – og ikke ta for gitt. Det er videre viktig å bidra til en fortsatt positiv utvikling av den rettsvitenskapelige forskningen på spesielt arbeids- og velferdsfeltet – dette er som nevnt også en ny og egen satsing gjennom AIDs tildelinger. Dette kan blant annet ses i sammenheng med at forskning om bl.a. forholdet mellom rettigheter og lovverk på velferdsfeltet, herunder integrering, og forvaltning i velferdsstaten er et mindre sterkt område i porteføljen. Det vurderes videre at tverrfaglig forskning og metodisk mangfold bør prioriteres. I tråd med porteføljeplanen bør bruk av registerdata og annen stordata, effektstudier og andre kvantitative metoder etterspørres, samtidig som en sørger for å finansiere forskning som benytter kvalitative metoder.

Innenfor porteføljens *tematiske prioriteringer* er det nødvendig å støtte opp under områdene som vurderes som godt representert i porteføljen, samtidig som innsatsen rettes mot områder med få søknader og/eller finansierer få prosjekter.

- Utover forskning på tjenestesystemet i arbeids- og velferdssektoren er velferdsfeltet i mindre grad blitt prioritert i de siste årenes utlysninger, spesielt da tematisk prioritering av *Velferdssamfunnets sosiale, politiske, kulturelle og økonomiske bærekraft*, jf. beskrivelser under Tema-kapittelet og vurdering av måloppnåelse. Aktualiserte forskningsområder her inkluderer for eksempel økonomisk og sosial sikkerhet, utover deltakelse i lønnet arbeid, og legitimitet og tillitt til velferdsstatens institusjoner.
- Arbeidsforskningen er blitt prioritert i utlysninger de siste årene og er det området hvor porteføljen har størst bevilgning fra departementene. Her er det forventninger om å opprettholde sterke områder, som arbeidsmarkedsforskningen, men også bidra til å bygge kapasitet på områder med få søknader og/eller få finansierte prosjekter. Eksempler på dette er pensjonsområdet og forskning om eldre arbeidstakere og arbeidslivskriminalitet. På kompetansefeltet er det færre prosjekter som ser sammenhengen mellom utdanning og arbeid, og spesielt livslang læring. Dette er et område hvor Forskningsrådet har få prosjekter hvor utdanningsmiljøer og arbeidslivsmiljøer samarbeider. 2023 er kompetanseåret i EU og PIAAC-tallene blir lansert. Tidligere i 2023 publiserte Kompetansebehovsutvalget sin temarapport, om kompetansebehov for grønn omstilling, og Utsynsmeldingen er lansert. Dette gir momentum for å prioritere forskning på kompetansefeltet.
- På kultur- og mediefeltet vil teknologiske og økonomiske rammebetingelser for mediebransje og kulturliv (fortsatt) være viktige forskningsfelt framover – særlig med tanke på utfordringene som kunstig intelligens og annen digitalisering og stadig nye medieplattformer gir redaktørstyrte medier og tradisjonelt kulturliv. Et av formålene med den allmenne kulturforskningen er å styrke kulturperspektivene - jf. humaniora – i forskning på natur, miljø og klima, teknologi, helse, i tillegg til mangfold, velferd osv. – for å gi et bredest mulig kunnskapsgrunnlag i arbeidet med å håndtere store samfunnsutfordringer. Dette kunnskapsbehovet er ikke blitt mindre.
- Forskning om anvendelse og konsekvenser, herunder både utfordringer og muligheter, av kunstig intelligens vil være viktig på tvers av porteføljens prioriteringer på velferds-, arbeids-, kultur- og mediefeltet.

Fornyet innsats mot *anvendelsesområder* henger tett sammen med prioritering av tema, med tanke på å sikre kunnskap som har verdi for bredden av porteføljens ansvarsområder. Utover å prioritere temaer som er underrepresentert, er variert virkemiddelbruk et viktig strategisk grep. Basert på porteføljeanalysen og porteføljens ambisjoner anbefales porteføljestyret å fortsette utlysning av midler til forskning av høy verdi, nytte og relevans for brukere i arbeids-, velferds-, kultur- og mediefeltet. Dette inkluderer forskerprosjekter som bidrar med kunnskap av høy kvalitet og relevans for porteføljens samfunns mål, samt fortsatt finansiering av offentlig sektor ph.d. og samarbeidsprosjekter. Når det gjelder samarbeidsprosjekter bør porteføljestyret imidlertid vurdere en annen syklus enn hvert år, bl.a. for å redusere belastning på mulige samarbeidspartnere i praksisfeltet og for mer strategisk bruk av midler.

Avslutningsvis anbefales fortsatt en viss prioritering av *internasjonale samarbeid* – både gjennom prioritering av samarbeid i prosjektene Forskningsrådet selv finansierer og gjennom finansiering av internasjonale utlysninger, eksempelvis NordForsk. Slike utlysninger oppfordrer til internasjonalt samarbeid og komparative perspektiver, styrker den vitenskapelige kvaliteten gjennom samarbeid med sterke utenlandske fagmiljøer og øker forskningsmiljøenes internasjonale mobilitet og nettverk.

[← Forrige side](#)

[Neste side →](#)

Meldinger ved utskriftstidspunkt 14. juli 2025, kl. 21.46 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.